

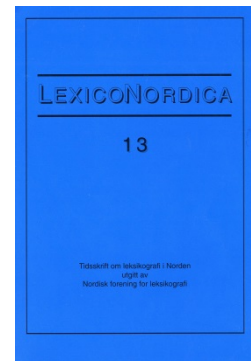
LexicoNordica

Titel: Bemærkninger til Loránd-Levente Pálfi og Johnny Lindholms artikel ”Et nyt leksikon om nordisk mytologi”

Forfatter: Finn Stefánsson

Kilde: LexicoNordica 13, 2006, s. 341-346

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Finn Stefánsson

Bemærkninger til Loránd-Levente Pálfi og Johnny Lindholms artikel ”Et nyt leksikon om nordisk mytologi”

Baggrund

Det er på mange måder fornemt at få en så omfattende omtale og behandling af *Gyldendals Leksikon om Nordisk Mytologi*. Der er kritikpunkter, som man umiddelbart kan tage til sig og indarbejde i nye udgaver af bogen.

Men anmeldelsen forekommer også unødigt enøjet, nærmest som om forfatterne er udstyret med Odins radarblik, men mangler det ene øje, der bl.a. skulle kunne have set, hvad det er bogen vil og kan. For øvrigt havde bogen i lang tid som arbejdstitel ”Odins Øje”. Der er en slags overvidenskabelighed i artiklens begrebsapparat og ofte en unødvendig bedreviden, som det ærlig talt ikke har været rart at møde.

Man har slet ikke øje for selve bogtypen: Den er på én gang bred og dyb, dvs. den har et potentielt stort publikum, herunder også fagfolk. Den er skrevet både tæt og essayistisk-levende. Den har som et absolut overordnet sigte at lægge vægt på det perspektiverende og på virkningshistorien, så meget, at vel 1/3 af værket består af stof om eftertiden. Den har ikke alt med; figurer og steder af perifer betydning er ikke med; det har været væsentligt at få det centrale med, ikke at medtage alt.

Bogen er i øvrigt alle andre steder, den har været omtalt, blevet overdådigt modtaget, i en række avis- og tidsskriftnmeldelser. Jeg er blevet interviewet til flere dagblade og i bl.a. DR og Sky Radio. Bogen er meget hurtigt udkommet i såvel Gyldendals som Samlerens Bogklub og endog i Lærerbogklubben som månedens bog. Den er indtil nu sammenlagt trykt i ca. 12.000 eksemplarer, og et 2. oplag af ordinærudgaven er under forberedelse.

Anmeldelsen kommenteres afsnit for afsnit, men naturligvis uden at alle detaljer tages med.

Indledning

I præsentationen af mig kan det lyde som om jeg – kun – har været redaktør af tredjeudgaven af *Gyldendals Religionsleksikon*; nej, jeg har hele tiden været redaktør af den – fra 1. udgaven i 1979 og frem til 3. udgave 4. oplag i år. I det hele taget havde det måske i denne sammenhæng været nok så vigtigt – frem for at nævne titler i forfatterskabet – at nævne, at jeg i over 25 år har skrevet og redigeret leksikonstof, herunder om nordisk mytologi, til en række af Gyldendals leksika. Det er vel den erfaring og ekspertise, der bør nævnes her.

Ordbogens opsætning

I de øvrige anmeldelser af bogen er der en unison begejstring for det elegante layout og for de originale illustrationer. Hensigten er ikke at pakke siderne til med tekst, og formuleringen ”bliver man vidne til et ikke ubetydeligt spild”, virker derfor nærmest absurd. Hvis man manglede plads til ordstoffet, kunne man da så nemt som ingenting have sat et par ark mere ind – uden at det havde forrykket prisen på bogen. Det meget kunstnerisk udformede omslag omtales slet ikke.

De røde typer i opslagsordene og det vandretgående farvede bånd øverst på siderne er med til at fremme både overskueligheden og elegancen.

Kritikken af billedstoffet skyder helt ved siden af. Anmelderne har måske en slags idealforestilling om et værk på dansk, som ligner det rent registrerende, supergrundige, videnskabelige og uillustrerede leksikon af Simek, omtalt i 3.3. Men nej, billedstoffet og -teksterne er en uomgængelig del af værket, og måske hovedparten af illustrationerne hører til det virkningshistoriske, som er så væsentlig en del af bogens hensigt. Det er derfor helt i skoven at kritisere fx en illustration fra filmatiseringen af *Ringenes Herre*. Billedvalget skal ikke ”forstås som et udtryk for en gold og forkrampet leflen for de unge mennesker i dag.” Bogen fremtræder ikke ”nærmest som en børnebog”. Og dog: En anmelder – i tidsskriftet *Religion* – havde forsøgsvis ladet sin søn i 6. klasse læse i bogen, og sønnen var begejstret og forstod tilsyneladende hvad der stod; anmelderen tilføjede så, at også han – cand. mag. i bl.a. religion – så sandelig var blevet belært og underholdt og fremhævede netop det receptionshistoriske som bogens

scoop. Dermed ikke sagt, at bogen generelt kan bruges uden lærerens hjælp i folkeskolen, men i hvert fald fra gymnasiet og opefter.

Ordbogens byggede og strukturer

Afsnittet er stort set rosende og skal ikke kommenteres yderligere. Det er korrekt, at henvisningen fra fx *billedkunst* og *musik* til Efterskriften og ikke fx til en bestemt side eller et bestemt afsnit i den, er for upræcis. Ligeledes burde der stå ved *útiseta*, at det er et substantiv; af oplysningerne kan man komme til at tro, at der er tale om et verbum. Disse tilføjelser anbringes i næste oplag. Derimod er det i denne sammenhæng da fløjtende ligegyldigt, hvilket køn *ørlög* er, grammatik for grammatikkens egen skyld.

Forteksten

Det burde være muligt at forstå Forordets udsagn om, hvad det er bogen vil belyse og hvilke tekster der er hovedkilderne dertil. Kun hvis man lidt per-nittengrynet partout vil misforstå, kan afsnittet kritiseres.

Kritikken af manglen på refleksion over ”ordbogens funktion” og ”ordbogens målgruppe” skyder helt ved siden af. Bogen er et leksikon med ofte ganske lange og essayistisk udformede artikler; nogle artikler rummer sandsynligvis den mest omfattende information og tydning af emnet på dansk, fx en række symbolartikler. Selvfølgelig er der også de ganske korte, faktuelle, ordbogslignende opslagsord. Denne dobbelthed i måden at udforme artiklerne på viser igen et hovedsigte med bogen: Dens hensigt er at beskrive mytologiens univers og dens efterliv i både levende, reflekterende, fortolkende storartikler og at skrive tæt, komprimerende og faktuel. Derfor kan bogen netop bruges ”i forskellige sammenhænge – fra et impulsivt enkeltopslag til faglig fordybelse”. Og derfor er bogens målgruppe ”en bred kreds af læsere”, fra det opvakte barn til formidleren og forskeren. At ”ordbogsforfatteren ingen overvejelser har gjort sig” om disse forhold, er et rent postulat.

Bagteksten

Der er ikke ”manglende omtanke eller manglende omhu” i placeringen af en lille 2 sider ordbog i slutningen af bogen. Bogen indgår i en serie af opslagsværker fra Gyldendal Leksikon, der har indbygget denne ”ordbog” som en lille hjælp, så man fx ikke skal slå op i en fremmedordbog, men kan klare sig ”internt”.

Angående litteraturlisten: Selvfølgelig er *Danmarks runeindskrifter I–III* standardværket om runer. Når bogen kalder *Runerne i Danmark og deres oprindelse* standardværket, skyldes det ikke en forglemmelse, men at den netop har lagt vægt på det pædagogiske: Dette værk er lettere tilgængeligt og alligevel videnskabeligt og omfattende.

Af konteksten skulle det være tydeligt, hvad der menes med, at *De islandske Sagaer* ikke er komplet, nemlig at der ikke findes oversættelse af samtlige sagaer i en dansk udgave.

Om oplysningerne i det 30 sider lange ”Overblik” konkluderes der bed-revidende, at ”mange af dem givetvis er rigtige”. Men anmelderne har ret i, at termen ”oldnordisk” i hvert fald en enkelt gang (s. 280) bruges forkert.

Ordbogens lemmaliste

Selvom det er leksikografiske termer, kan man godt studse over brugen af ”ordbog” i stedet for ”leksikon”, ”lemmabestand og -liste” i stedet for ”stikord, stikordsliste, opslagsord” og måske ganske særlig over ”minimerende ordbog”. Mon alle læsere er klar over, at der intet nedsættende er i ”minimerende”, at termen ikke går på forklaringernes omfang, men på antallet af stikord?

Ca. 800 opslagsord er der, hvis man tæller den alfabetiske hoveddel op. Hvis man derimod medtager opslagsmulighederne i Efterskriften, kommer man op på ca. 850. Deraf kommer de to tal, som selvfølgelig kunne have været koordineret.

Lemmabestanden

Naturligvis er der udvalgskriterier. De er blot ikke, som anmelderne forestiller sig dem. Hovedkriteriet har været væsentlighed. Dvs. at det navne-

stof i mytologien, der har en ganske perifer betydning, fx flodnavne, hestnavne og dværgenavne samt en række tilnavne og attributter, ikke er medtaget. Det eneste begreb, der – ud fra de anlagte kriterier – kunne være taget med blandt de mange ”mangler”, der opregnes, er *Bous /Bo*. Resten er ganske overflødige.

Oplysningerne om *Draumkvædet* er ”rigtige”, underforstået at der er stor usikkerhed omkring digtets datering. Det er korrekt, at der findes 4 – ikke 2 – oversættelser til dansk af *Heimskringla*, og at Christiern Pedersen udgav sin *Olger Danskes Krønike* i 1534, ikke i 1496. Tak for fejlfindingen!

Mht. sagalitteraturen har udvalgs-kriteriet været, at der bringes ”selvstændige artikler om de sagaer, der har religionshistorisk betydning eller belyser livsforhold og traditioner centralt”. En kursivering eller anden markering af dette i oversigten over alle sagaerne kunne have været gavnlig. Det har været vanskeligt at vælge sagaerne og på en måde også irriterende, at man ikke blot kunne brede sig i udførlige resumeer. Men vilkårligt har valget ikke været. Når fx *Gunlaugs Saga* er med, skyldes det drømme-skæbne-motivet.

Mht. om ordformerne er danske eller originalsproglige: Kriteriet har her været, om der er tradition for at have danske former eller ej. Odin skal naturligvis slås op under ”Odin”, og så skal der være etymologiske forklaringer. Etymologi er anført, hvor det har betydning. De danske titler på eddadigtene har irriteret mig en del, derfor har jeg brugt de originalsproglige, undtagen ”Vølvens Spådom”, naturligvis.

”Pladsspild” og ”lige gyldige”, ”overflødige” artikler; nej, *Altinget*, *gode*, *Ringenes Herre* osv. hører afgjort med i et værk, der vægter kulturhistorie og virkningshistorie. Det er heller ikke overflødigt at have så relativt mange artikler om sprog/kultur/religion, bl.a. netop fordi forskningen har udviklet sig.

”For tynd behandling”: Nej, de fleste af de nævnte artikler får jo uddybende behandling i andre opslag. Hvad angår *Hrungner*, er der fx en udførlig tekstboks i forbindelse med det korte opslag. Sophus Bugge omtales to gange, dels i en lille selvstændig artikel, dels i forskningshistorien i Efterskriften. Suzanne Brøgger skal selvfølgelig med, når man betænker bogens kriterier.

Konklusion

Anmelderne har behandlet bogen ud fra en skæv vinkel. Der er dog nogle konkrete kritikpunkter, hvor fejl og inkonsekvenser påpeges. Men i vist alle andre henseender er enøjetheden markant. Man kunne jo også have valgt at være begejstret for artiklernes stil og for overflødigshornet af virkningshistorie, i billedkunst, folketradition, litteratur osv. – sådan som samtlige andre har modtaget værket.

Finn Stefánsson
Lektor, cand.mag.
Peblingevej 58
DK-4000 Roskilde